

УДК 657

ПДВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ

Л. Р. Самедова

студентка 4 курсу, група ОА-41, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент О. В. Павелко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

В даній статті висвітлено питання визначення та встановлення ставки податку на додану вартість та проведено порівняння даного елемента податкової системи Франції, Люксембургу, Польщі, України. Розглянуто історію виникнення і впровадження податку на додану вартість. Проаналізовано диференціацію ставок справляння ПДВ та визначено перспективи застосування такого досвіду в Україні.

Ключові слова: директиви ЄС; диференціація ставок; країни ЄС; податок на додану вартість; ставка ПДВ.

В данной статье рассматривается вопрос определения ставки налога на добавленную стоимость и произведено сравнения данного элемента налоговой системы Франции, Люксембурга, Польши, Украины. Рассмотрена история возникновения и введение налога на добавленную стоимость. Проанализирована дифференциация ставок ведения НДС и определены перспективы применения такого опыта в Украине.

Ключевые слова: директивы ЕС; дифференциация ставок; страны ЕС; налог на добавленную стоимость; ставка НДС.

This article discusses the issue of determining and setting the value added tax rate and comparing this element of the tax system of France, Luxembourg, Poland and Ukraine. The history of the emergence and implementation of value added tax is considered. The differentiation of VAT rates is analyzed and prospects of application of such experience in Ukraine are determined.

Keywords: EU directives; differentiation of rates; EU countries; the value added tax; VAT rate.

Актуальність даної теми полягає в тому, що в сучасному світі непрямі податки, зокрема податок на додану вартість, є основним джерелом податкових надходжень розвинених країн і водночас найбільш проблемним податком, запозиченим з досвіду зарубіжних країн. В умовах сьогодення ПДВ відіграє вирішальну роль у формуванні бюджету нашої країни, його застосування є однією з умов входу країни до ЄС.

У контексті Угоди про асоціацію Україна має ставити за мету не тільки формальне наближення законодавства про ПДВ до законодавства ЄС, а й перейняття найкращих елементів системи ПДВ, насамперед, з метою усунення торговельних бар'єрів між Україною та ЄС й удосконалення вітчизняного законодавства.

Проблемам і перспективам справляння ПДВ в Україні присвячено праці багатьох науковців, зокрема В. Бурковського, О. Василика, О. Данілова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, В. Мельника, О. Оксенюк, Т. Паєнтко, А. Соколовської та ін. Праці зазначених вчених відіграли важливу роль у вирішенні питань вітчизняного оподаткування, однак аспекти, які стосуються визначення оптимальних ставок оподаткування, потребують поглиблених досліджень з урахуванням європейського досвіду.

Метою статті є дослідження та аналіз стану оподаткування податку на додану вартість як одного з основних непрямих податків в Україні та оцінка перспективи запозичення

європейського досвіду.

Оподаткування – основа формування державного бюджету будь-якої країни, адже податки – фінансове підґрунтя життєдіяльності держави. Одним із «наймолодших» та найсуперечливіших є податок на додану вартість (ПДВ), стрімке поширення якого у світі фактично припадає на останні шістьдесят років.

Ідея застосування ПДВ належить економістові Морісу Лоре, який запропонував його використовувати у французькій колонії Кот-д'Івуар (1954), а після вдалого експерименту у 1958 р. ПДВ запровадили у Франції. Він розробив схему дії ПДВ та довів його переваги перед податком з обігу, що полягали в ліквідації каскадного ефекту при справлянні останнього.

Наразі ПДВ є основним наповнювачем бюджетів багатьох країн світу. Поширенню ПДВ в світі сприяв і той факт, що Європейська економічна спільнота (прототип ЄС) в 1977 році прийняттям спеціальної директиви про уніфікацію правових норм, що регулюють справляння податку на додану вартість в країнах-членах співтовариства, зробила запровадження ПДВ обов'язковою умовою членства.

На сьогодні податок на додану вартість набув широкого застосування і є важливою складовою податкових систем у понад 140 країнах світу, в тому числі в усіх європейських країнах. Ставки податку встановлюються у відсотках, які коливаються в межах від 17% у Люксембурзі до 27% в Угорщині. Найнижча ставка ПДВ у світі справляється в ОАЕ і дорівнює 5%. Серед розвинутих країн ПДВ немає лише у США та Японії, де стягується податок з продажів. США проти введення ПДВ на федеральному рівні, а для рівня штату/громади ПДВ погано пристосований, бо заважав би внутрішній торгівлі. Також ПДВ відсутній у багатьох мікродержавах, де майже нічого не виробляється, а також у країнах багатих на природні ресурси у зв'язку з наявністю в них інших джерел доходу.

В Україні ПДВ з'явився з 1 січня 1992 р. згідно із Законом України «Про податок на добавлену вартість» від 20 грудня 1991 року, а з 1 жовтня 1997 року порядок обчислення і сплати ПДВ регламентувався Законом України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року, який втратив чинність на підставі нового Податкового Кодексу України від 02.12.2010 року [4]. Спочатку ставку ПДВ в Україні було встановлено на рівні 28%, яку потім було знижено до 20%.

Відповідно до статті 14 п. 1.178 Податкового кодексу України податок на додану вартість – непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до його норм [4]. Це податок з доданої вартості, яка створюється на всіх стадіях виробництва й обігу, що включається у вигляді надбавки в ціну товару, робіт та послуг і повністю оплачується кінцевим споживачем товарів, робіт, послуг. Головними структурними складовими елементів податку є платник податку, об'єкт оподаткування та ставка податку.

Фактичні ставки ПДВ в країнах-членах ЄС визначені національним законодавством з урахуванням директиви 77/388, в якій системно представлені положення гармонізації ЄС про ПДВ [5, С. 82–91]. Згідно з Директивою Ради 92/77/ЄС серед країн ЄС звичайна ставка оподаткування не може бути меншою, ніж 15%; пільгова ставка має дорівнювати або бути більшою, ніж 5% [7, С. 4].

В межах ЄС запроваджено єдину систему оподаткування ПДВ для спрощення переміщення товарів всередині спільноти. Основним документом, що регулює дану сферу, є Директива 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року «Про спільну систему податку на додану вартість» з подальшими змінами та доповненнями [3]. Директива встановлює загальні уніфіковані правила, проте надає країнам-учасникам можливість застосовувати свої винятки із загальних правил в таких важливих питаннях як порядок і умови реєстрації платників податку, категорії товарів та послуг, які оподатковуються за зниженими ставками, розміри цих ставок та ін. Стандартні і знижені ставки ПДВ країн-членів ЄС (станом на 01 січня 2018 року) наведено в таблиці.

Ставки ПДВ в країнах ЄС станом на 01.01.2018

№ з/п	Країни-учасниці ЄС	Пільгова знижена ставка	Знижена ставка	Стандартна ставка
1	Австрія	–	10/13	20
2	Бельгія	–	6/12	21
3	Болгарія	–	9	20
4	Велика Британія	–	5	20
5	Греція	–	6/13	24
6	Данія	–	–	25
7	Естонія	–	9	20
8	Ірландія	4,8	9/13,5	23
9	Іспанія	4	10	21
10	Італія	4	5/10	22
11	Кіпр	–	5/9	19
12	Латвія	–	12	21
13	Литва	–	5/9	21
14	Люксембург	3	8	17
15	Мальта	–	5/7	18
16	Нідерланди	–	6	21
17	Німеччина	–	7	19
18	Польща	–	5/8	23
19	Португалія	–	6/13	23
20	Румунія	–	5/9	19
21	Словаччина	–	10	20
22	Словенія	–	9,5	22
23	Угорщина	–	5/18	27
24	Фінляндія	–	10/14	24
25	Франція	2,1	5,5/10	20
26	Хорватія	–	5/13	25
27	Чехія	–	10/15	21
28	Швеція	–	6/12	25

Джерело: складено автором на основі джерела [1; 2].

При здійсненні аналізу ставок в європейських країнах, варто звернути увагу на країну з середнім показником ставки ПДВ. Франція є однією з провідних країн та входить до складу «Великої вісімки». Податок на додану вартість в даній країні стягується з товарів і послуг, що споживаються в межах країни і при експорті товару за кордон, сума сплаченого податку компенсується покупцеві. У Франції діють 4 ставки ПДВ. Основна ставка податку в Франції дорівнює українській, тобто 20% – застосовується на всі види товарів та послуг. Знижена ставка податку в 10% застосовується на деякі продукти харчування; деякі безалкогольні напої; деякі фармацевтичні продукти; внутрішній пасажирський транспорт; внутрішні громадські та міжнародні дороги (за деякими винятками) та внутрішній водний транспорт; допуск до парків розваг (з культурним аспектом); кабельне телебачення; проживання в готелі; ресторани (крім алкогольних напоїв); деякі побутові відходи; певні послуги з догляду за домом; дрова; деяке соціальне житло. Зменшена ставка в розмірі 5,5% – на деякі продукти харчування; деякі безалкогольні напої; шкільні їдальні; водопостачання, медичне обладнання інвалідів; книги; деякі електронні книги; вступ до певних культурних заходів та ін. Пільгова зменшена ставка 2,1% застосовується на деякі фармацевтичні продукти; деякі газети та

періодичні видання та ін. Внутрішньосупільні та міжнародні перевезення (крім дорожніх та внутрішніх водних шляхів) оподатковуються за нульовою ставкою ПДВ.

Країна, яка має найнижчу ставку ПДВ (порівняно з іншими країнами європейського континенту), Люксембург – 17%. Вона застосовується до всіх товарів та послуг; знижена ставка – 14% та 8% – застосовуються до продуктів харчування та безалкогольних напоїв, тваринних кормів, тварин, насіння, рослин, фармацевтичних товарів та послуг водопостачання; пільгова – 3% – при постачанні газу, електроенергії.

Щодо запозичення досвіду оподаткування ПДВ вищезазначеної країни, для України доцільно застосувати загальну ставку – 17%, з метою покращення економічного сталого розвитку країни та для легального існування сектора економіки. Дане питання знайшло свій вияв, і нещодавно у Верховній Раді України запропонували знизити ставки непрямих податків (а саме – зниження ставки ПДВ з 20% до 15%), перейти до оподаткування розподіленого прибутку, спростити адміністрування і ввести мораторій на 3 роки щодо змін базових елементів податків і зборів. Відповідні пропозиції містить проект Закону від 26.10.2015 № 3357 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації», авторами якого є представники всіх фракцій коаліції, а також позафракційні депутати [6]. Народні депутати пропонували знизити ставку з 20% до 15%, зняти обмеження на автоматичне відшкодування ПДВ, при цьому щоб таке відшкодування йшло на підставі черговості надходжень заяв, а зараз це може проходити вибірково.

У багатьох країнах ЄС встановлено не одну, а кілька податкових ставок: знижену, стандартну, підвищену, нульову. Важливим питанням удосконалення ПДВ в Україні є диференціація його ставок. Це дозволить не тільки уникнути різкого скорочення бюджетних доходів від ПДВ, а й розвинути регулятивний потенціал цього податку. На користь цього свідчить досвід багатьох країн світу. Однак, не варто відразу орієнтуватися на досвід країн з високим рівнем розвитку економіки. Передусім необхідно звернутися до досвіду країн постсоціалістичного простору. Так, у Польщі базова ставка податку на додану вартість становить 23%, пільгові ставки (деякі дитячі товари, будматеріали, товари та послуги для сільського господарства) – 5% і 8%. Нульова ставка діє на експортний продаж, товари низького ступеню обробки, некомерційні послуги: охорона здоров'я, продаж товарів дрібним бізнесом з оборотом до 600 млн. злотих на рік. Звільнені від податку заходи щодо охорони праці, електро- і теплова енергія, вугілля [2]. У Польщі щодо ПДВ встановлені обмеження на пільги. Окремі види продукції та послуг (тваринництво, сільгосппродукція низького ступеню обробки, деякі об'єкти будівництва), продовольчі товари, які перетинають кордон з благодійною метою, звільнені від сплати податку.

Отже, саме досвід застосування ПДВ в країнах ЄС має стати прикладом для удосконалення вітчизняної системи оподаткування. Запровадження диференційних ставок ПДВ дасть змогу збалансувати надходження до Державного бюджету України. Тому Україна має орієнтуватись на зарубіжний досвід саме щодо застосування диференційованих ставок ПДВ.

Список використаних джерел:

1. VAT Rates Applied in the Member States of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf. (дата звернення: 12.10.2018).
2. International VAT and GST rates 2018 URL: <https://www.vatlive.com/vat-rates/international-vat-and-gst-rates/> (дата звернення: 12.10.2018).
3. Директива Ради ЄС № 2006/112/ЄС. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_928 (дата звернення: 12.10.2018).
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2018).
5. Андрущенко Л. В., Варналій З. С., Прокопенко І. А., Тучак Т. В. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посібник НУДПС України. 2012. № 1. С. 74–80 ; С. 116–127.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації : Проект Закону від 26.10.2015 № 3357. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56874 (дата звернення: 12.10.2018).
7. Юрченко В. В. Сучасні тенденції розвитку та гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу. Вектори для України. Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів органів ДПС України. К., 2014. С. 1–15.